

Tilburg University

Adam Smith's "Wealth of nations"

Kaag, H.A.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1936

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Kaag, H. A. (1936). Adam Smith's "Wealth of nations": Het karakter van zijn werk. *Maandschrift Economie*, 2(1), 34-39.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Adam Smith's „Wealth of Nations”

Het karakter van zijn werk

door

Prof. H. A. KAAG

„Amis et adversaires l'ont également pris pour point de départ de leurs spéculations. Les uns pour le développer, le continuer, le corriger; les autres pour contester âprements ses principales théories.”

Bij het 32e lustrum van de verschijning van Adam Smith's Hoofdwerk „The Wealth of Nations” lijkt een herdenking daarvan ook in ons tijdschrift op haar plaats.

Terecht konden Gide en Rist in hun bekend werk „Histoire des Doctrines Economiques” van Adam Smith's „Wealth of Nations” getuigen, dat zoowel vriend als vijand het als uitgangspunt van hun theoretische beschouwingen hadden genomen. Mocht men de door Smith gehuldigde denkbeelden al bestrijden, negeeren kon men ze niet. Zelfs een man als Gustav Schmoller, die in zijn Berlijnsche rectoraatsrede de geboortestonde van de economische wetenschap met die der oprichting van de „Verein für Sozialpolitik” in 1872 had laten samenvallen, moest in zijn eigen werk nu en dan aan de leerstellingen van den grooten Schot herinneren. Men zal overigens slechts weinig sedert 1776 verschenen economische werken kunnen aanwijzen, waarin zijn naam niet herhaaldelijk wordt genoemd. Inderdaad behoort de „Wealth of Nations” tot op den huidigen dag tot de levende economische litteratuur. Typisch is in dit opzicht, dat Taussig in zijn „International Trade” bij de beschouwing van een „modern” probleem, als dat van de invloed van de betaling der herstelverplichtingen, direct bij Adam Smith aanknoopt. Of wilt gij voorbeelden uit het eigen land?

Treub's nota in 1922 in opdracht van de Ondernemersraad voor Nederlandsch-Indië opgesteld, over de inkomstenbelasting, de extra-winstbelasting en de over-

winstbelasting van naamlooze vennootschappen, opent met een aanhaling uit de „Wealth of Nations”, welke het uitgangspunt van het geheele verdere betoog vormt. Of om een ander voorbeeld te noemen: in de strijd over „actieve handelspolitiek”, werd zoowel door vóór- als tegenstanders herhaaldelijk een beroep gedaan op Adam Smith.

Merkwaardig hierbij is, dat Adam Smith bij deze en soortgelijke strijdvragen meestal door beide partijen werd gerespecteerd, zooals Schumpeter indertijd reeds opmerkte: „Smith hat vom der Parteien Gunst und Hasz verhältnismässig wenig empfangen und erlitten.” De verklaring van dit verschijnsel is voor een groot deel te vinden in het bijzondere karakter van zijn werk, dat naast speculatieve beschouwingen, een schat van feiten en gegevens bevat en dat bij de behandeling van practische kwesties nooit doctrinair vasthoudt aan het eerst opgestelde principiele standpunt. Dit kwam de éénheid en geslotenheid van zijn werk weliswaar niet ten goede, schiep echter de mogelijkheid van een zich broederlijk samenvinden van opvattingen die in wezen met elkaar in strijd waren, zoodat later, toen bij de verdere ontwikkeling der economische wetenschap de tegenstellingen zich meer accentueerden, de strijdende partijen soms met gelijk recht een beroep konden doen op uitingen van den grooten meester.

Dit neemt niet weg, dat Adam Smith zich in tal van kwesties zeer positief uitspreekt. Met name geldt dit van zijn beschouwingen over de handelspolitiek. Adam Smith heeft hier met volle overtuiging partij getrokken in een kwestie, welke ook in zijn tijd zeer actueel was. Met kracht heeft hij de mercantilistische politiek van bescherming bestreden, met warmte gestreden voor den vrijhandel, al was hij hier ook niet zoo absoluut als vele zijner navolgers en scheen hem de verwerkelijking daarvan voorloopig een utopie: „To expect indeed that the freedom of trade should ever be entirely restored in Great-Britain is as absurd as to expect that an Oceania or Utopia should ever be established in it. Not only the prejudices of the public, but which is much more unconquerable the private interests of many individuals irresistibly oppose it”. Merk-

waardigerwijze zouden diezelfde particuliere belangen, waarvan Adam Smith de ernstigste tegenstand duchtte, eenige decennia later tot de krachtigste pleitbezorgers van de door hem voorgestane handelspolitiek behooren. De industriële revolutie, welke omstreeks 1775 zich nog pas in eersten aanleg begon te openbaren, zou ook op dit gebied een groote omwenteling teweeg brengen.

Hoewel we de meeste vrijhandelsargumenten, welke ook thans nog opgang doen in meer of minder volmaakten vorm reeds bij Adam Smith aantreffen, mag deze toch niet als de geestelijke vader, nog minder als de origineele schepper ervan worden beschouwd. Reeds voor hem waren zij door verschillende auteurs bij de behandeling van actuele strijdvragen naar voren gebracht en Adam Smith heeft hier niet veel meer gedaan dan de gangbare argumenten opgeteekend, geschild, geordend en hier en daar verder uitgebouwd. Van de voorloppers noemen wij hier slechts: *Sir William Petty* (1623—1687), die de in- en uitvoerrechten het karakter van verzekeringspremiën tegen vijandelijke overvallen wilde geven; *Nicholas Barbon* (1640—1698) die in zijn „Discourse upon Trade” het in- en uitvoerargument reeds vrij scherp formuleerde, al wees hij de heffing van matige invoerrechten ook niet zonder meer af. Integendeel achtte hij bescherming van de binnenlandsche nijverheid op zich zelf gewenscht; rekening moest echter worden gehouden met te verwachten tegenmaatregelen van andere landen, welke een zekere reserve geboden. „But all trading countries study their advantage by trade and know the difference of the profit of wrought goods for unwrought and therefore for any nation to make a law to prohibit all foreign goods but such only as are most advantageous is to put other nations upon making the same laws and the consequence will be to ruin all foreign trade”. Verder *Sir Dudley North*, de leider van een groot handelshuis in de Levant, die in Engeland teruggekeerd, herhaaldelijk als adviseur van de regeering optrad en weldra werd gekozen als lid van het Parlement, algemeen commissaris werd van het tolwezen en beheerder der kroondomeinen. Na den val van Jacobus II meende hij, dat de tijden voor een liberale handelspolitiek gun-

stig waren en publiceerde zijn „Discourses upon Trade”. Hij bleek zich echter deerlijk vergist te hebben; onder de regeering van Willem III werden de tarieven nog verder verhoogd, terwijl North in zijn functie van tolcommissaris voor de naleving ervan, moest zorg dragen. Onder deze omstandigheden besloot hij reeds spoedig na de publicatie de in de handel aanwezige exemplaren op te kopen en te vernietigen; 150 jaar lang bleef zijn werk zoo vrijwel verborgen, totdat in 1822 op een boekenveiling een behouden gebleven exemplaar weer opdook en een herdruk volgde. Toch is het zeer waarschijnlijk dat ook Adam Smith een der weinige circulerende exemplaren van North's werk in handen heeft gehad. Vele passages der „Wealth of Nations” kan men toch bijna letterlijk in the Discourses terugvinden. Door sommigen wordt Dudley North dan ook als de eigenlijke vader van de vrijhandelsleer beschouwd. Hij heeft vooral de samenhang en de belangengemeenschap tusschen alle landen sterk naar voren gebracht: „the Nation in the world as to Trade is in all respects like a city in a kingdom, or family in a city”.

Wij herinneren hier verder aan *Richardson* (An Essay on the Causes of the Decline of the Foreign Trade) en tenslotte aan *Hume*, de tijdgenoot van Adam Smith, die in zijn „Political Discourses” een waardevolle bestrijding van de handelsbalanstheorie leverde. Al deze schrijvers hebben de „Wealth of Nations” als het ware voorbereid en mogelijk gemaakt.

Wij noemden tot nu toe in hoofdzaak slechts geschriften van mannen uit de praktijk over kwesties van den dag. Van misschien nog grooter invloed op Adam Smith's werk zijn echter de philosophische stroomingen van zijn tijd geweest. Dit is ook alleszins begrijpelijk als men bedenkt, dat Adam Smith hoogleeraar was in de moraalphilosophie aan de Universiteit van Glasgow en zijn eerste roem oogstte met een werk over „The Theory of Moral Sentiments”. Inderdaad verklaren Adam Smith's philosophische opvattingen eerst zijn principieel standpunt in den handelspolitieken strijd en geven deze pas aan het geheel van zijn leerstellingen, het karakter van een systeem. De zuiver economische argumenten kunnen zijn betoog wel steunen,

vormen daarvan echter niet de eigenlijke basis. Bovendien treedt de levensbeschouwing bij Adam Smith, in tegenstelling met Ricardo ook telkens aan den dag. Vandaar dat de Katholieke econoom Goetz Briefs in zijn „Untersuchungen zur klassische National Oekonomie“ kon schrijven: „Der Leser, der von der Lektüre Adam Smith's herkommt, muss Ricardo's „Principles“ als einen völligen Szenenwechsel empfinden. Zwei grundverschiedene Welten glaubt er zu erleben. Dort die wohlige Wärme einer weltanschauungsmässig und ethisch fundierten Gesellschafts- und Wirtschaftsauffassung, hier die nüchterne, trockene logisch unter *anscheinenden Verzicht* auf alles Ethische und Weltanschauungsmässige nur logisch sein wollende Gedankenführung David Ricardo's.“ Voor een juiste beoordeeling van Adam Smith's opvattingen is het dan ook noodzakelijk zijn stelling ten opzichte van het naturalistisch deïsme, de Schotsche moraalphilosophie en de individualistische stroomingen van zijn tijd steeds in het oog te houden. ¹⁾

Voor al dit naturalistisch deïsme komt in Adam Smith's werk steeds weer om den hoek kijken. God heeft de wereld geschapen tot het welzijn van de menschheid, doch heeft dit doel willen verwerkelijken door natuurwetten. De vrije werking dezer natuurwetten waarborgt een maximum volkswelvaart. In zijn moraalphilosophische opvattingen is Adam Smith een typische aanhanger van de Schotsche school. De handelingen waardoor de mensch God's regeeringsplan tot uitvoering brengt, vinden haar leidende oorzaak niet in doelbewuste verstandelijke overwegingen, doch in intuïtiefwerkende krachten, de natuurlijke neigingen.

„Eine Vernunft allerdings beherrscht sie, aber nicht die eigene Vernunft des Menschen, sondern einzig die Weisheit Gottes.“ Onder die natuurlijke neigingen neemt de eigenliefde een voorname plaats in. Door zich door zijn eigenbelang te laten leiden, bevordert de mensch, ook al ligt dit in het geheel niet in zijn bedoeling, tevens het

---

1) Vergelijk Heinrich Pesch, Lehrbuch der Nationaloekonomie.

algemeen welzijn. „.....he is in this as in so many other cases led *by an invisible hand* to promote an end which was no part of his intention.” Adam Smith was zoo begrijpelijkerwijze afkeerig van elk staatsingrijpen, dat een effectieve werking der natuurlijke wetten in den weg stond. In zoo verre waren zijn denkbeelden nauw verwant aan die welke in zijn dagen in Frankrijk o.a. door de Physiocraten werden verdedigd, al was de filosofische basis daarvan dikwijls een geheel andere.

Vormen Smith's filosofische opvattingen een belangrijk element van zijn economisch systeem, geheel bepalen doen zij dit toch nog niet,

„Das Smithsche System” schreef Briefs terecht „hat eine Doppelnatur. Gewisz ruht es auf stärkster metaphysischer Umklammerung; der Smith dieser Grundlegung ist der spekulative Kopf, der vom Deismus und von der naturrechtlich-ethischen Schule herkam. Parallel mit diesen metaphysischen Erkenntnissen läuft jener Lehrinhalt der am Quelle des Lebens aus der Erfahrung geschöpft ist.” Die ervaring bleek soms met het resultaat der aprioristische speculatie in strijd. Smith heeft nooit getracht de feiten geweld aan te doen om ze beter in zijn systeem te doen passen. Anderzijds heeft hij in het resultaat van zijn feitelijk onderzoek echter ook geen aanleiding gevonden zijn premissen te herzien. Tusschen beiden bleef een tegenstelling bestaan; dat deze de vluchtige lezer nauwelijks opvalt, vindt vooral zijn verklaring in de vlotte verteltrant, waarin de „Wealth of Nations” is geschreven. Slechts een nauwkeurige analyse doet haar openlijk aan den dag treden.

Smith's filosofische denkbeelden moesten hem ook op het gebied van den internationalen handel afkeerig maken van elk ingrijpen van overheidswege. De lessen der ervaring dwongen hem echter tot eenige belangrijke concessies in tegenovergestelde richting.